

Ārlietu ministra ikgadējais ziņojums par paveikto un iecerēto darbību valsts ārpolitikā un Eiropas Savienības jautājumos*

2017. gads

Ievads

Šis ziņojums ir veltīts valsts ārpolitikas pamatvirzienu iezīmēšanai. Latvijas ārpolitikas interesēs ir pašreizējās starptautiskās sistēmas saglabāšana un attīstība. Latvijas neatkarību un drošību veicina uz vērtībām un starptautiskajām tiesībām balstīta globālā kārtība, dalība Ziemeļatlantijas līguma organizācijā (NATO), stipra Eiropas Savienība, eiroatlantiskā sadarbība ar ASV un Kanādu drošības un ekonomikas jomā. Mūsu valsts labklājība ir atkarīga no tās ekonomiskās konkurētspējas Eiropas un globālajos tirgos, un tādēļ nepieciešams gan atbalstīt Latvijas uzņēmējus jomās, kur jau esam spēcīgi, gan meklēt jaunus, Latvijas ekonomikai līdz šim netradicionālus tirgus. Latvija ir visi tās iedzīvotāji, neatkarīgi no tā, vai tie dzīvo Latvijā vai ārpus tās robežām. Tādēļ piederības un saiknes spēcīnāšana starp Latvijas valsti un diasporu ir būtisks Latvijas ārpolitikas uzdevums.

Latvija atrodas Baltijas un Ziemeļvalstu reģionā. Latvijas interesēs ir izmantot šo sadarbības formātu un pastiprināt Eiropas Savienības sadarbību jomās, kurās Baltijas-Ziemeļu astotniekam ir kopīgs un tuvs politiskais redzējums. Šis formāts rada labas iespējas padziļināt sadarbību ar citiem Eiropas reģioniem, tai skaitā *Benelux* valstīm. NB8 kopīgās drošības intereses ietver nepieciešamību ilgtermiņā redzēt ASV un Apvienotās Karalistes interesi par Baltijas jūras reģiona drošību. Tas rada nepieciešamību nostiprināt NB8 sadarbības politisko formātu ar ASV un Apvienoto Karalisti.

Mūsdienu ārpolitikas izaicinājumi

Lielākais ārpolitikas izaicinājums Latvijai ir pašreizējās straujās pārmaiņas starptautiskajā kārtībā, kas radušās Dzelzs priekšvara krišanas rezultātā. Pēckara Rietumu koloniālisma beigas radīja priekšnoteikumus globālās ekonomiskās varas pārmaiņām. Padomju Savienības sabrukums likvidēja bipolāro pasaules varas koncentrācijas struktūru. Šobrīd globālās ekonomikas struktūru maina Ķīnas, Indijas, Korejas Republikas, Dienvidamerikas valstu un Dienvidaustrumāzijas valstu straujā ekonomiskā izaugsme. Mūsdienu tehnoloģiju un zināšanu globālā pieejamība izaicina nacionālās ekonomikas modeli un liek domāt par uzsvāra pārlikšanu no tradicionālām tautsaimniecības nozarēm uz 21. gadsimtam raksturīgiem ekonomiskās attīstības avotiem. Krievijas agresīvie centieni mainīt līdzšinējo Eiropas drošības arhitektūru, mazinot Eiropas Savienība un NATO ietekmi, ir uzskatāmi par izaicinājumu drošībai gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī. Šie ir procesi, kuriem līdzšinējā – pēc Otrā pasaules kara un pēc Aukstā kara radītā – pasaules kārtība ir izrādījusies par šauru.

* Informatīvais pārskats "Latvijas ārpolitika 2017. gadā skaitļos" ir pieejams Ārlietu ministrijas mājaslapā: http://www.mfa.gov.lv/images/ministrija/Pielikums_Arpolitikas_zinojumam_2017.docx.

Pastāvošā starptautisko attiecību normu un vērtību sistēma, saduroties ar mūsdienu pasaules realitāti, bieži vien izrādās mazāk spēcīga par pieaugošo apdraudējumu un populismu. Tas mazina sabiedrības uzticēšanos un atbalstu. Mēs šobrīd dzīvojam jau cita veida sociālajā un tehnoloģiskajā sistēmā, nekā tā ir bijusi pavisam nesenā pagātnē, un šobrīd ir pamats runāt par lielu iespēju un augsta riska sabiedrību. Ir vērojami gan fundamentāli sistēmiskie riski, kā to parādīja globālā finanšu un ekonomiskā krīze un iezīmē klimata pārmaiņas, starptautiskais terorisms, masu migrācija, pandēmijas un masu iznīcināšanas ieroču izplatīšana, gan tos līdzsvarojošas augsta mēroga sociālās un ekonomiskās attīstības iespējas, ko rada inovāciju straujais pieaugums ģenētikas, nanotehnoloģiju, lielo datu, mākoņskaitļošanas un mākslīgā intelekta jomās.

21. gadsimta draudi nav tikai militāri. Modernu mūsdienu sabiedrību funkcionēšana ir atkarīga no valsts un sabiedrības noturības pret ārēju ietekmi, informācijas pārvades sistēmu aizsardzības kvalitātes, no valstij un sabiedrībai kritiskās infrastruktūras drošības un sabiedrības mediju lietotprasmes. Mēs dzīvojam laikā, kad mūsdienu tehnoloģijas, sociālie tīkli, ekonomiskā ietekmēšana un Rietumu demokrātiju nodrošinātais tiesiskums no ārpuses tiek izmantoti valstu demokrātiskā procesa kropļošanai un ietekmēšanai. Uzsverami arī tādi nemilitārie draudi, kas rodas no nedemokrātisku valstu īstenotiem cilvēktiesību pārkāpumiem, koruptīvām darbībām un naudas atmazgāšanas; šīs stratēģijas un metodes tiek izmantotas, lai gūtu ietekmi un vairotu apdraudējumu citām valstīm.

Vienlaikus jāņem vērā arī Krievijas militārās aktivitātes un tās pavadošā agresīvā ārpolitika. Nacionālo aizsardzības spēju stiprināšana ir būtiska vispārējās valsts drošības sastāvdaļa.

Mūsdienās starptautisko konfliktu būtība ir paplašinājusies, jo informācija un komunikācija ir kļuvusi par neatņemamu to sastāvdaļu. Tādēļ īpašs hibrīdā apdraudējuma elements ir informācijas karš, kura ietvaros ar dažādu propagandas līdzekļu un manipulatīvo tehniku palīdzību notiek iedarbība uz sabiedrības noskaņojumu gan sociālekonomiskos, gan politiskos un identitātes jautājumos. Latvijas spējas tikt galā ar hibrīdo apdraudējumu ir tikpat svarīgas kā valsts rīcībā esošās militārās spējas.

Tādējādi Eiropai un ASV ir jāspēj reaģēt un veidot savu nākotnes perspektīvu gan ģeopolitiskā kontekstā, kas ietver teritoriju un militārā spēka jautājumus, gan globālās pārvaldības kontekstā, kas aptver tādus jautājumus kā cilvēktiesības, tiesiskums, mediju brīvība, kodolatbrūņošanās, tirdzniecības liberalizācija u.c. Tāpat Rietumu pasaules nākotne ir atkarīga no tās spējas stiprināt sabiedrības noturību pret dažādiem hibrīdajiem draudiem.

Mūsdienās izaicinājumi Eiropas nākotnei un tās vērtībām nāk ne tikai no ārējās ietekmes, bet arī no pašas Eiropas Savienības iekšienes; skaidrs indikators tam ir pieaugošais populisms, kas ekspluatē anti-elites tēmas. Izmantojot pilsoņu cerības, bažas un bailes, šādi spēki mērķē uz demokrātisku procesu izmainīšanu un demokrātisko vērtību nozīmes mazināšanu. No šādas perspektīvas vērtību maiņa skaidri norāda ceļu uz dziļu krīzi sabiedrībā.

Ir iezīmētas dažādas Eiropas Savienības nākotnes attīstības vīzijas, kas izriet no skaidra pastāvošo globālo, reģionālo un nacionālo izaicinājumu izvērtējuma. Līdztekus Bratislavas paziņojumam un ceļa kartei un Romas deklarācijai, kas sniedz

skaidru redzējumu par Eiropas Savienības īstermiņa un ilgtermiņa nākotnes prioritātēm, Eiropas Komisija tā dēvētajā Baltajā grāmatā 2017. gadā piedāvāja savu redzējumu nākotnes Eiropas radīšanas scenārijiem. Tai sekoja pieci Eiropas Komisijas piedāvājumi, kā nodrošināt eiropiešiem taisnīgu sociālo vidi, palielināt Eiropas Savienības globālo ietekmi, nostiprināt Eiropas Savienības Ekonomisko un monetāro savienību, stiprināt Eiropas aizsardzības spējas un nākotnē veidot Eiropas Savienības finanses.

Pieaugot un mainoties apdraudējuma veidiem, eiroatlantiskajai drošībai ir nepieciešama ne tikai efektīva transatlantiskā sadarbība, bet arī spēcīga Eiropas Savienības aizsardzības un drošības identitāte. Konceptuāli Eiropas drošību veido trīs elementi. Pirmkārt, tas ir drošības komplekss, ko nosaka strukturāli faktori – vara un intereses. Otrkārt, tas ir drošības režīms, ko nosaka funkcionāli faktori – kopēju normu un institūciju pārvaldība. Treškārt, tā ir drošības kopiena, kas aptver ideju faktoros – identitāti un vērtības. Tādējādi arī Latvijas drošība Eiropas Savienībā ir skatāma kontekstā ar skaidri definētām Eiropas Savienības ārpolitikas interesēm, balstīšanos starptautisko tiesību normās un spēcīgu Eiropas identitāti. Latvija iestājas par tādu Eiropas Savienības drošības un aizsardzības politiku, kas nedublē NATO, bet papildina to.

Demokrātiskās vērtības un starptautiskais tiesiskums

Latvijas neatkarības un ilgtspējīgas drošības pamatā ir universālajās vērtībās un starptautiskajā tiesiskumā balstīta starptautiskā kārtība. Kopš neatkarības atgūšanas Latvija ir iestājusies par starptautisko tiesību un cilvēktiesību ievērošanu. Šo principu un pamatvērtību aizstāvība bija nepieciešama, gan atjaunojot Latvijas *de facto* neatkarību un īstenojot pāreju uz demokrātisku un tiesisku sabiedrību, gan Latvijas starptautiskā tēla veidošanai. Starptautisko tiesību nozīme izpaužas arī tā, ka tās nosaka valstu eksistenci un valstu robežas, un tādēļ tieši starptautiskās tiesības veidoja Latvijas neatkarības atjaunošanas pamatojumu. Šo tiesību izpratnē Latvijas valsts turpināja pastāvēt visu okupācijas periodu.

Kopīgas vērtības apvieno atsevišķus indivīdus vienotā sabiedrībā. Tās kalpo par pamatu mūsdienīgai, demokrātiskai un eiropeiskai sabiedrībai, kuras sastāvdaļa ir arī Latvija. Latvija ir pilntiesīga Rietumu sistēmas daļa ar tai raksturīgo pārliecību par demokrātiskas un tiesiskas valsts vērtībām – nācijas kultūras pastāvēšanu un attīstību, humānismu, racionalitāti, sekularitāti, tiesiskumu, demokrātiju un cilvēktiesībām. Latvija Eiropas Savienības nākotnes diskusijās iestāsies par šo vērtību spēcīnāšanu, nevis nonivelēšanu.

Mūsdienās valsts starptautiskā reputācija nozīmē skaidru norādi uz valsts vērtību sistēmu, kas vai nu veicina, vai darbojas pret valsts starptautiskajām interesēm. Jāatceras, ka valsts starptautiskā reputācija ir arī tautsaimniecību veicinoša kategorija. Proti, atkarībā no valsts starptautiskās reputācijas tiek piesaistītas dažādas kvalitātes tiešās ārvalstu investīcijas.

Latvija iestājas par starptautisko tiesību ievērošanu, jo tās atspoguļo valstu kopīgu izpratni par visiem piemērojamiem “uzvedības noteikumiem”, kas veicina paredzamību un tādēļ arī stabilitāti un drošību. Starptautisko tiesību ievērošana

likvidē patvaļu, un mūsu valsts interesēs ir veicināt starptautisko tiesību ievērošanu, lai arī Latvija varētu paļauties uz to sniegto aizsardzību.

Latvija starptautiskajās organizācijās prioritāri iestājas par starptautisko tiesību respektēšanu un sodīšanu par vissmagākajiem noziegumiem – noziegumiem pret cilvēci, kara noziegumiem un genocīdu. Latvijas prioritātes starptautiskajās organizācijās ir cilvēktiesību ievērošana, tostarp mazākumtautību un citu mazākuma grupu tiesības, dzimumu līdztiesības, kas atspoguļo Latvijas sabiedrības vērtības un pieredzi, veicināšana, kā arī vārda brīvības nodrošināšanu. Tas ir īpaši attiecināms uz mediju brīvību kā demokrātijas un plurālisma neatņemamu sastāvdaļu, kas mūsdienu drošības vidē ir līdzsvarojama ar cīņu pret valstij naidīgu propagandu. Atbalsts starptautisko tiesību un cilvēktiesību principu ievērošanai pozicionē Latviju kā atbildīgu starptautiskās sadarbības partneri. Tādēļ Latvija iestājas par ANO, EDSO un Eiropas Padomes lomas spēcīgāšanu starptautiskajās attiecībās.

Balstoties uz šiem apsvērumiem, Latvija atbalsta miermīlīgas strīdu atrisināšanas mehānismu, tajā skaitā starptautisku un reģionālu tiesu, stiprināšanu. To apliecina Saeimas neseno pieņemtais likums “Par Starptautiskās tiesas jurisdikcijas atzīšanu”. Starptautiskās tiesas obligātās jurisdikcijas atzīšana ir valsts statusa un tiesiskuma pozicionēšana. Tā skaidri apliecina Latvijas tiesisko briedumu starptautiskās sabiedrības un ārvalstu partneru acīs, vienlaikus akcentējot tās stabilitāti un gatavību rast strīdīgo jautājumu risinājumu šajā starptautiskajā tiesu institūcijā.

Šāds Latvijas solis ir nozīmīgs politisks žests starptautiskajā sabiedrībā, īpaši ņemot vērā to, ka Latvijai ir aktuāla uz tiesībām balstīta konfliktu risināšana, kā arī to, ka Latvija kandidē uz ANO Drošības Padomes nepastāvīgā locekļa vietu 2026. – 2027. gadā. Darbība ANO Drošības Padomē valstij nodrošina lielisku platformu interešu un vērtību aizstāvībai, valsts starptautiskā tēla veidošanai, kontaktu stiprināšanai un institucionālās kapacitātes nostiprināšanai. Šī prioritāte ir Latvijas drošības interešu jautājums, un tādēļ turpmākajos gados tai tiks pievērsta liela un sistemātiska Ārlietu ministrijas uzmanība. Latvija atbalsta iniciatīvas, kuru mērķis ir panākt efektīvāku ANO Drošības padomes darbu, nepieļaut veto tiesību pielietojumu masu noziegumu gadījumos un atjaunot uzticēšanos Drošības padomei kā institūcijai, kuras mērķis ir nodrošināt mieru un drošību pasaulē. Drošības Padomei jātiek pielāgotai mūsdienu ģeopolitiskajai realitātei, tai skaitā, panākot tās paplašināšanu abās – pastāvīgo un nepastāvīgo dalībvalstu - kategorijās. Latvija turpinās aktīvi piedalīties gan reģionālo, gan sektorālo organizāciju darbā, gan kandidējot uz šo organizāciju vadošajām institūcijām.

Starptautiskās tiesības garantē arī valstu teritoriālo neaizskaramību, un Latvijai ir izšķiroši svarīgi, lai šis princips tiktu ievērots, jo tas ir cieši saistīts ar Latvijas drošību. Tādēļ Latvija nelokāmi iestājas pret Krievijas agresiju Ukrainā, jo ikviens teritoriālās neaizskaramības principa pārkāpums grauj šo principu un tādējādi pieļauj arī turpmākus tā pārkāpumus, radot potenciālu apdraudējumu arī Latvijai.

Latvija iestājas par esošās starptautiskās kārtības uzturēšanu, kuru raksturo miers Eiropā, likuma vara, noteikumu ievērošana, teritoriālā nedalāmība, sadarbība un neiejaukšanās valstu iekšējās lietās. Vienlaikus Latvija respektē tautu pašnoteikšanās tiesības atbilstoši starptautiskajās tiesībās noteiktajiem kritērijiem un praksei.

Laikā, kad saskaramies ar hibrīdā apdraudējuma radītiem izaicinājumiem Latvijas drošībai, starptautisko tiesību un cilvēktiesību ievērošana ir arī Latvijas drošības un

valsts noturības jautājums. Likuma varas ievērošanas līmenim ir tieša ietekme uz valsts izaugsmes iespējām.

Latvijas vieta vienotā, brīvā un drošā Eiropā

Šobrīd aizvien vairāk iezīmējas iespēja nostiprināties vairāku integrācijas līmeņu Eiropas Savienībai, kas ļautu ciešāk sadarboties tām valstīm, kas ir gatavas to darīt. Latvijai jābūt Eiropas Savienība kodolā, nevis tās perifērijā. Lai īstenotu ciešāku integrāciju, Latvija atbalsta koncentrēšanos uz ciešāku sadarbību aizsardzības, iekšējās drošības, enerģētikas un transporta jomās, eirozonas stiprināšanu un dzīves līmeņa tuvināšanos Eiropas Savienībā (kohēzijas politika). Eiropas Savienībai šobrīd ir iespēja mainīties tā, lai tā kļūtu politiski vienotāka un saliedētāka.

Latvija atbalsta nopietnas Eiropas Savienības reformas, aktīvi piedaloties to formulēšanā un īstenošanā.

Nākotnes Eiropa

Eiropas Savienība nav tikai uz juridisku principu un vienošanos pamata veidota Eiropas valstu savienība. Pirmkārt, tā ir kopīgu Rietumu vērtību telpa, kas balstās uz kopīgu kultūrvēstures mantojumu un pasaules redzējumu. Latvijai ir būtiska Eiropas Savienības vērtību – vienlīdzības, likuma varas, cilvēktiesību, tai skaitā pie minoritātēm piederošo tiesību, plurālisma, tolerances, tiesiskuma un dzimumu līdztiesības – stiprināšana. Otrkārt, tā ir unikāla platforma Latvijas drošības un ekonomisko interešu īstenošanai. Tādēļ Latvija iestājas par Eiropas Savienību kā spēcīgu nacionālu valstu savienību, kura gan cieši sadarbojas jomās, kas ir tās dalībvalstu un visas savienības interesēs, gan efektīvi aizstāv savas intereses globālā mērogā.

2016. gads Eiropas Savienībai nesa satricinājumus, ko radīja referendums Apvienotajā Karalistē par tās turpmāko dalību Eiropas Savienībā (*Brexit* process), politiskā populisma partiju ietekmes pieaugums dalībvalstīs, ārkārtīgi augstais nekontrolētās migrācijas līmenis, protekcionisms, sociālā un ekonomiskā nevienlīdzība un terorisms. Savukārt aizvadītais gads ienesa lielāku skaidrību un prognozējamību Eiropas Savienības jautājumu dienaskārtībā, jo īpaši jautājumā par Eiropas Savienības turpmāko stratēģisko virzību. Eiropas Savienība ir spējusi sarežģītā starptautiskajā un iekšpolitiskajā situācijā koncentrēties uz 27 dalībvalstīm kopīgām stratēģiskām prioritātēm, saglabājot vienotību un izpratni par kopīgām interesēm un vērtībām. Tas atbilst Latvijas nacionālajām interesēm.

Lai arī līdzšinējās sarunas starp Eiropas Savienību un Apvienoto Karalisti par Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības ir bijis ļoti sarežģīts process, tomēr tajās sasniegtais ir pietiekošs, lai puses varētu sākt sarunas nākamo posmu par pārejas periodu Eiropas Savienības un Apvienotās Karalistes sadarbībā un attiecību modeli nākotnē. Šobrīd panāktā provizoriskā vienošanās garantē nemainīgas Apvienotajā Karalistē šobrīd dzīvojošo Eiropas Savienības pilsoņu tiesības, tai skaitā uzkrāto pensiju izmaksu.

Panāktā vienošanās nodrošina arī Apvienotās Karalistes pastāvošo finansiālo saistību pret Eiropas Savienību izpildi līdz 2020. gadam. Vienošanās atbilst Latvijas interesēm, jo tā paver ceļu ciešai un stratēģiskai attiecību veidošanu starp Eiropas Savienību un Apvienoto Karalisti nākotnē, kas ietver maksimāli ciešu sadarbību ekonomikas un tirdzniecības, zinātnes, izglītības un drošības jomās.

Tomēr jāuzsver, ka sarunas starp abām pusēm turpināsies par pārējiem savstarpējo attiecību aspektiem un galīgā vienošanās par konkrētiem jautājumiem – izstāšanās jautājumi, pārejas periods un nākotnes attiecību ietvars - var notikt tikai tad, kad būs panākta vienošanās par visiem attiecību aspektiem.

Latvijas nākotne Eiropas Savienībā

Latvija vēlas redzēt vienotu, efektīvu un rīcībspējīgu Eiropas Savienību, kas balstās uz Eiropas, tai skaitā Latvijas, iedzīvotāju līdzdalību. Tādēļ Latvijas darbība ir bijusi vērsta uz Eiropas Savienības reformu sekmēšanu, jo īpaši spēcīgākas sociāli ekonomiskās integrācijas, Eiropas Savienības konkurētspējas, drošības un aizsardzības, kā arī Eiropas Monetārās Savienības attīstības jomās. Eiropas Savienībai jāspēj spēlēt nozīmīga loma pasaules ekonomiskās kārtības veidošanā, un tas būs daudz vieglāk paveicams, ja eiro būs stabilizēts kā globāla valūta.

Eiropas Savienības vienotā tirgus iespējas

Eiropas Savienības vienotais tirgus ir unikāls pamats Latvijas ekonomikas ilgtspējīgai izaugsmei un modernizācijai. Tas ne tikai nodrošina augstas uzņēmējdarbības peļņas iespējas, bet arī pasargā Latvijas tautsaimniecību no negatīvas ārējas ietekmes, kuras izcelsme ir citi tirgi un reģioni.

Vienotā tirgus iespējas ne tuvu nav izsmeltas. Latvijas politika ir orientēta tā, lai nodrošinātu tirgū labi integrētas dalībvalsts statusu. Latvijas intereses ir saistītas ar iniciatīvām, kas vērstas uz preču un pakalpojumu jomu darbības uzlabošanu un šķēršļu mazināšanu pārrobežu uzņēmējdarbībai, kā arī brīvas darbaspēka kustības un pakalpojumu sniegšanas principu ievērošanu, vienlaikus sekmējot darba vietu radīšanu. Latvijas interesēs ietilpst, lai šīs Eiropas Savienības pamatbrīvības tiktu vienlīdzīgi attiecinātas uz visām dalībvalstīm, tādējādi nodrošinot visiem Eiropas Savienības pilsoņiem līdzvērtīgas tiesības izmantot iekšējā tirgus priekšrocības.

Atrasties vienotajā tirgū nozīmē arī rūpēties par to, lai to regulējošie noteikumi veicina, nevis kavē tā attīstību. Latvija bija un arī nākotnē būs ieinteresēta meklēt reģionālas Eiropas Savienības dalībvalstu sinerģijas. Tam labs piemērs ir Eiropas Savienības sastāvā ietilpstošo Ziemeļu un Baltijas valstu (NB6) vienotās izpratnes veidošana par Eiropas Savienības Vienotā tirgus sociālajiem jautājumiem un Digitālā Ziemeļu deklarācija.

Latvija ir bijusi ieinteresēta veicināt konkrētu Eiropas Savienības vienošanos par atvērta un integrēta Digitālā vienotā tirgus izveidi. Latvija ir izvirzījusi mērķi kļūt par “datu virzītu valsti”, un integrēts Digitālais vienotais tirgus ir mūsu tautsaimniecības modernizācijas, izaugsmes un konkurētspējas veicinātājs. Tāpat digitāli spējīga

Latvijas sabiedrība nodrošinās nepieciešamo aizsardzību pret mūsdienu apdraudējuma veidiem, kā galveno šajā jomā minot kibernetiskā drauduma.

Šis uzdevums Latvijai jāveic Baltijas-Ziemeļvalstu reģionālajā formātā, kas digitāli ir attīstītākais reģions Eiropas Savienībā un spēj ietekmēt pārējās Eiropas Savienības virzienus šajā jomā. 2017. gadā NB8 pieņēma kopīgu Digitālo Ziemeļu deklarāciju, kuras īstenošana ir vērsta uz arvien efektīvāka digitālā vienotā tirgus attīstību Baltijas valstu-Ziemeļvalstu reģionā, kas savukārt veicinās digitalizācijas attīstību Eiropā.

Eiropas Savienības aizsardzības savienība

Pēdējā laika ģeopolitiskie notikumi ir pierādījuši nepieciešamību Eiropas Savienībai nostiprināt savu aizsardzības identitāti. Eiropai ir jākļūst vienotākai un spējīgākai sevi aizsargāt, tomēr vienlaikus nedublējot un nemazinot transatlantiskās saites nozīmi. Šāds mērķis atbilst Latvijas drošības interesēm.

Virknē drošības izaicinājumu ir būtiska ciešāka Eiropas Savienības un NATO sadarbība, vienlaikus NATO ir jāaglabā atbildība par kolektīvo aizsardzību, savukārt Eiropas Savienības aizsardzības dimensijai ir jāaptver jomas, kuras var palielināt Eiropas drošību un kuras Eiropas Savienība spēj paveikt labāk. Tās ir civilās misijas un militārās operācijas, papildus atbalsta nodrošināšana partnervalstīm, noturības veicināšana pret mūsdienu apdraudējumiem, kā arī cīņa pret hibrīdo apdraudējumu un kibernetisko drošību.

Latvijas interesēs ir iekļaujoša un saliedēta dalībvalstu sadarbība ES līmenī, tādēļ Latvija iestājas par spēcīgu Pastāvīgo Eiropas strukturēto sadarbību Aizsardzības jomā (PESCO). Tai jānodrošina reģionālas Eiropas Savienības dalībvalstu sadarbības iespējas un nacionālo spēju attīstību, kas papildina NATO plānoto spēju attīstību. Piedāvātajam Eiropas Savienības aizsardzības spēju koordinācijas mehānismam CARD ir jānotiek saskaņoti ar NATO aizsardzības plānošanas procesu.

Var prognozēt, ka, ņemot vērā drošības situācijas pasliktināšanos Eiropas kaimiņu reģionos, nākotnē pieaugs nepieciešamība Eiropas Savienībai pašai veikt militārās stabilizācijas misijas, izmantojot Eiropas Savienības kaujas grupu operācijas. Latvija to atbalsta, uzsverot, ka ir nepieciešams stiprināt Eiropas Savienības kaujas grupu pielietojamību.

Eiropas drošību paaugstinās arī jaunizveidotais Eiropas Savienības Aizsardzības fonds. Tas nodrošinās Eiropas Savienības finansējumu dalībvalstu kopprojektiem militāro tehnoloģiju pētniecības un attīstības jomās, kopēju ieroču sistēmu radīšanas un iegādes programmās. Latvija iestājas par tādu Aizsardzības fonda veicinošu politiku, kas rada iespējas Latvijas mazajiem un vidējiem uzņēmumiem iesaistīties militārās industrijas piegādes ķēdēs.

Eiropas Savienības sociālā dimensija

Eiropas Savienības pamatuzdevums ir nodrošināt tās iedzīvotājiem labklājību un drošību. Tomēr nozīmīgas attīstības līmeņa atšķirības starp Eiropas Savienības valstīm un reģioniem joprojām nav izzudušas. Šobrīd Eiropas Savienības dalībvalstīs, tai skaitā Latvijā, arvien vairāk saskaras ar izaicinājumiem, ko rada mainīga

nodarbinātība, digitalizācijas un prasmju attīstība, sociālās atšķirības, novecošanās un sabiedrisko finanšu ilgtspēja. Paaugstinās globālās konkurences spiediens uz Eiropas Savienības ražotām precēm un pakalpojumiem. Latvijas ekonomiku arvien vairāk ietekmē komunikācijas, informātikas un administratīvo pakalpojumu nozares, izvirzot priekšplānā nepieciešamību pēc augsti izglītota un profesionāla darbaspēka. Tādēļ konkurētspējīgas tautsaimniecības priekšnoteikums arvien vairāk būs gan Latvijā pieejamās izglītības kvalitāte, tostarp mūžizglītības kvalitāte, gan iedzīvotāju sociālās aizsardzības līmenis.

Mērķim nodrošināt Eiropas Savienības iedzīvotāju labklājību un drošību ir jāiet rokrokā ar efektīvu sociālo un labklājības politiku. Šī iemesla dēļ Latvija atbalstīja un pievienojās Gēteborgas Eiropas Sociālo tiesību pīlāra divdesmit principiem. Sperot šo soli, Eiropas Savienība uzsver, ka tā arī nākotnē būs sociāli atbildīga savienība.

Veidojot Eiropas Savienības sociālo dimensiju, Latvija iestājas par ambicioziem, bet reālistiskiem mērķiem. Neuzticību Eiropas Savienības idejām un populismu veido gan deklaratīvi solījumi, gan sociālo atšķirību padziļināšanās. Kaut gan nodarbinātības un sociālās politikas veidošana ir dalībvalstu kompetence, lai dzīves līmeņi tuvinātos un dalībvalstu iedzīvotāji spētu piemēroties globālās ekonomikas radītajām pārmaiņām, ir būtiski, ka dalībvalstis vieno kopīgs redzējums par to, kādai jābūt 21. gadsimta sociālajai politikai. Tādēļ Latvija atbalsta Eiropas Komisijas pieeju, izstrādājot Eiropas Sociālo tiesību pīlāra principus, vienlaikus saprotot, ka sociālo sistēmu modeļi dalībvalstīs atšķiras. Latvija iestāsies pret jebkādiem mēģinājumiem mainīt sociālo maksājumu piešķiršanas kārtību, kas var negatīvi ietekmēt Latvijas valstspiederīgos.

Enerģētikas politikas stiprināšana

Latvija atbalsta Eiropas Savienības enerģētikas politikas stiprināšanu veidā, kas veicina energoapgādes drošību, konkurētspēju un ilgtspēju, vienlaikus mazinot enerģētikas nozares ietekmi uz vidi. Laikā, kad pieaug politiskā nestabilitāte un neprognozējamība reģionos, kuri tradicionāli ir bijuši stratēģiski energoresursu piegādes reģioni globālajam enerģētikas tirgum – Tuvie Austrumi, Ziemeļāfrika, Venecuēla, Krievija – topošajai Eiropas Enerģētikas savienībai ir jānodrošina gan Eiropas Savienības ekonomikas modernizācija, gan jāuzlabo savienības valstu enerģētiskā drošība.

Latvija kopā ar reģionālajiem partneriem ir jau daudz paveikusi enerģētikas politikas un energodrošības stiprināšanā, ceļā no “enerģētikas salas” uz savienotu un biznesam pievilcīgu enerģijas tirgu ar konkurējošiem diversificētiem piegādes avotiem, piemēram, pievienojoties Ziemeļvalstu elektroenerģijas biržai *Nord Pool* un izveidojot Baltijas valstu starpsavienojumus ar Somiju, Zviedriju un Poliju. Latvijas enerģētiskās drošības interesēs ir 2018. gadā panākt vienošanos par labāko risinājumu, kas nodrošinās Baltijas valstu elektrotīklu sinhronu darbību ar Centrālās Eiropas elektrotīkliem, ņemot vērā sistēmas drošumu un ilgtermiņa ietekmi uz kopējām izmaksām un tarifiem. Tāpat Baltijas valstu dabasgāzes infrastruktūras uzlabošana un Latvijas dabasgāzes tirgus liberalizācija ļāvusi ienākt jaunām tendencēm un radīt konkurenci reģionālajā dabasgāzes tirgū. Tas stiprina reģiona enerģētisko drošību un patstāvību. Līdzdalība Eiropas Savienības Enerģētikas Savienības stratēģijas ieviešanā būs lieliska iespēja turpināt strukturāli un kvalitatīvi modernizēt Latvijas tautsaimniecību, pilnveidojot Latvijas un reģionālo enerģētikas infrastruktūru un

regulējumu, ciešāk integrējoties Eiropas enerģijas tirgū, kā arī piesaistot jaunus enerģētikas tirgus dalībniekus.

Eiropas Savienības Enerģētikas savienības izveide būs lieliska iespēja Latvijai strukturāli un kvalitatīvi modernizēt savu tautsaimniecību. Ņemot vērā, ka Latvija sadarbību enerģētikas jomā stratēģiski vērs uz sadarbību ar savām Eiropas Savienības un NATO kaimiņvalstīm reģionā, Latvija bija un ir pret Nordstream II veida projektu īstenošanu. Tie ir pretrunā ar Eiropas Savienības Enerģētikas savienības principiem, tie kavēs Eiropas Savienības ekonomikas modernizāciju un mazinās Eiropas drošību. Šādi projekti pasliktinātu Latvijas un Eiropas enerģētisko un ģeopolitisko drošību.

Transporta nozare

Tranzīta un loģistikas sektors Latvijas tautsaimniecībā nodrošina gandrīz ceturto daļu no pakalpojumu eksporta. Tādēļ tā attīstībai tiek pievērsta pastiprināta uzmanība, uzlabota konkurētspēja, meklētas jaunas attīstības iespējas, diversificēti riski, apgūti jauni tirgi un piesaistīti jauni klienti un jaunas kravu plūsmas. Tuvākā laika prioritāte ir augstākas pievienotās vērtības kravu loģistikas attīstība, konteinerpārvadājumu attīstība Eirāzijas telpā, specializēto konteineru organizācija un loģistikas distribūcijas pakalpojumu attīstība Baltijā un Skandināvijā izmantojot Latvijas noliktavas un loģistikas pakalpojumus.

Investīciju ziņā svarīgi veidot jaunus uzņēmumus ostās, attīstīt pievienotās vērtības, loģistikas un industriālus projektus, izmantojot brīvostu un speciālo ekonomisko zonu sniegtās iespējas. Investīciju piesaistei Latvijai ir vairāki nozīmīgi investīciju piedāvājumi, gan ostu, gan loģistikas, gan aviācijas nozarēs.

Latvijas interesēs ir panākt to, lai Eiropas transporta projekti, kuru nozīme ir būtiska gan Latvijai, gan visai Eiropas Savienībai, saņemtu finansējumu nākamajā Eiropas Savienības daudzgadu budžetā pēc 2020. gada. Eiropas Savienības budžetam ir jāatspoguļo nozīmīgākais transporta infrastruktūras projekts Baltijas valstīs *Rail Baltica*, ko Latvija šobrīd īsteno kopā ar reģiona valstīm. Tas integrēs Baltijas valstis kopējā Eiropas Savienības dzelzeļu tīklā. *Rail Baltica* kalpos kā spēcīgs katalizators ilgtspējīgai attīstībai Baltijas valstīs, izveidos jaunu ekonomisko koridoru, radot jaunu pasažieru un kravu pārvadājumu mobilitātes standartu, jaunas piegāžu ķēdes loģistikas sektoram un tūrisma attīstību, kā arī veicinās nodarbinātību un kopējo ekonomikas attīstību.

Migrācijas risku mazināšana

Augsta nelegālā migrācija, kā arī ar to saistītā organizētā noziedzība un cilvēku tirdzniecība un pārvadāšana ir izaicinājums visai Eiropas Savienībai, tajā skaitā Baltijas jūras reģiona Eiropas Savienības dalībvalstīm. Nespēja savlaicīgi rast risinājumu šai problēmai rada spriedzi Eiropas Savienības dalībvalstu sabiedrībās un vairo politiskā populisma ietekmi. Tāpēc saglabājas nestabilitāte un turpinās konflikti, kas negatīvi ietekmē Eiropas Savienību.

Savā politikā Latvija ir vadījies no redzējuma, ka Eiropas Savienības migrācijas problēmas risinājums meklējams solidāras un visaptverošas politikas īstenošanā. Tādēļ Latvija ir aktīvi atbalstījusi Eiropas Savienības ārējo robežu pārvaldības nostiprināšanu, tostarp dodot ieguldījumu Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūras kopējās operācijās. Latvija vadās no redzējuma, ka efektīvas migrantu atgriešanās politikas īstenošana ir iespējama, cieši sadarbojoties ar migrantu izcelsmes un tranzīta valstīm. Latvija piedalās Eiropas Patvēruma atbalsta biroja darbā, sniedzot atbalstu Eiropas Savienības dalībvalstīm patvēruma procedūras īstenošanai. Turpmākais uzdevums ir rast efektīvu kontroles mehānismu caur Vidusjūras centrālo ceļu notiekošajai nelegālajai migrācijai.

Latvijas nostāja kopējās Eiropas patvēruma sistēmas reformas jautājumā izriet no pārliecības, ka solidaritātes pasākumi nevar būt automātiski un patvēruma meklētāju pārdales mehānismiem ir jābūt balstītiem uz brīvprātības principu.

Eiropas Savienībai, sniedzot patvēruma tiesības, tās ir jālīdzsvaro ar Eiropas drošības interesēm un nepieciešamību patvēruma saņēmējiem atzīt Eiropas pamatvērtības, ievērot un cienīt tās. Spēja atrast un noturēt šo trauslo līdzsvaru ir veiksmes atslēga efektīvai Eiropas Savienības migrācijas politikai un esošās migrācijas krīzes atrisināšanai.

Eiropas Savienības paplašināšanās un kaimiņu politika

Latvija atbalsta Eiropas Savienības paplašināšanās procesu un Rietumbalkānu valstu Eiropas Savienības perspektīvu, jo tas atbilst Latvijas ilgtermiņa interesēm, drošībai un stabilitātei reģionā. Latvija atbalsta tādu paplašināšanos, kas ir balstīta uz valstu noturību, stingriem kritērijiem un valstu individuālo sniegumu šo kritēriju izpildē. Jau šobrīd Bosnija un Hercegovina un Kosova ir potenciālas kandidātvalstis, savukārt Melnkalne, Serbija, bijusī Dienvidslāvijas Republika Maķedonija un Albānija ir oficiālas Eiropas Savienības kandidātvalstis.

Eiropas Savienības integrācijas perspektīva ir motivējošs un pozitīvas pārmaiņas veicinošs instruments, lai nostiprinātos demokrātija un tiesiskā vide, pieaugtu valsts labklājība. Rietumbalkānos Eiropas Savienības perspektīva veicina arī labas kaimiņattiecības, reģionālo sadarbību, mieru un stabilitāti, kas ir īpaši svarīgi, gan ņemot vērā reģiona vēsturi, gan šībrīža sarežģītos iekšpolitiskos apstākļus visās Rietumbalkānu valstīs, kas rada draudus reģiona drošībai un stabilitātei.

Latvija atbalsta iestāšanās Eiropas Savienībā sarunu turpināšanu ar Turciju. Arī Turcijai ceļā uz Eiropas Savienību ir jāspēj izpildīt visus noteiktos kritērijus, īpaši ievērojot demokrātijas, likuma varas un cilvēktiesību standartus. Problemātiskajās jomās tieši iestāšanās sarunu process kalpos kā efektīvs instruments kritēriju sasniegšanā un izpildē.

Attiecībās ar Austrumu partnerības valstīm – Armēniju, Azerbaidžānu, Baltkrieviju, Gruziju, Moldovu un Ukrainu – Latvija iestājas par nepieciešamību dot skaidru Eiropas Savienības perspektīvu tām valstīm, kuras atbilstoši Lisabonas līguma 49. pantam vēlas pievienoties Eiropas Savienībai. Aktīvu interesi līdz šim ir izrādījušas Ukraina, Gruzija un Moldova, un šīm valstīm ir jāspēj veikt tādas reformas, lai tuvinātos Eiropas Savienības standartiem un atbilstu Eiropas Savienības līmenim gan politiski, gan tiesiski un ekonomiski. Šajā procesā uzsvars tiek likts uz vispārējo

demokrātijas principu un cilvēktiesību ievērošanu, vienlaikus respektējot šo valstu attīstības īpatnības. Eiropas Savienības Asociācijas līgumi šajā kontekstā ir uzlūkojami kā motivējošs un efektīvs sagatavošanās instruments. Latvija sadarbībā ar Austrumu partnerības valstīm iestājas par elastības principa ievērošanu jeb diferencētas pieejas izveidi katrai Austrumu partnerības dalībvalstij, kā arī uz individuālas sadarbības veidošanu ar tām valstīm, kas nav paudušas vēlmi pievienoties Eiropas Savienībai. Vienlaikus Latvija stingri iestājas par valstu tiesībām pašām izvēlēties savu ārpolitisko kursu un pret jebkādiem centieniem uzspiest sabiedrībām viedokli par to, kā tām attīstīties.

Attīstības sadarbība

Latvijas drošībai un labklājībai ir svarīgi, ka tai un Eiropas Savienībai ģeogrāfiski tuvi un nozīmīgi reģioni ir stabili, droši un prognozējami. Viens no labākajiem ārpolitiskajiem instrumentiem šī uzdevuma veikšanai ir attīstības sadarbības politika, un Latvija kā Eiropas Savienības dalībvalsts sniedz savu artavu Eiropas Savienības kā globāla spēlētājā spēcināšanā. Eiropas Savienības ilgtermiņa drošības interesēs ir, gudrāk izmantojot attīstības palīdzības instrumentus, mazināt nelegālo ekonomisko migrantu plūsmas cēloņus.

Latvija ārpolitika ir vērsta uz vienotas un brīvas Eiropas izveidošanu, kas sevī ietver Eiropas Savienības ciešas un aktīvas attiecības ar tās kaimiņvalstīm. Atbilstoši Latvijas Attīstības sadarbības pamatnostādņem 2016.–2020. gadam, Latvijai prioritārie attīstības sadarbības reģioni ir Austrumu partnerības valstis un Centrālāzija.

Prioritārās attīstības sadarbības valstis ir Ukraina, Gruzija, Moldova Eiropā un Kirgizstāna, Tadžikistāna un Uzbekistāna Centrālāzijā. Katrā no šīm valstīm ir noteikti trīs Latvijas attīstības sadarbības darba virzieni jomās, kas atbilst sadarbības partnera politiskajām prioritātēm un kurās Latvija ir radījusi ievērojamu ekspertīzi un pieredzi.

Latvijas eksperti uzlabo Austrumu partnerības valstu publiskās pārvaldes spējas demokrātiskās līdzdalības veicināšanā, piedalās reģionālās politikas pilnveidošanā, eksporta nozares nostiprināšanā. Tā kā Gruzija, Moldova un Ukraina ir skaidri paudušas savus mērķus eiointegrācijas kontekstā, šo valstu spējas ieviest Eiropas Savienības standartus ir viena no Latvijas attīstības sadarbības prioritātēm.

Attīstības sadarbības projekti padara šīs valstis ne tikai ekonomiski stabilākas un drošākas, bet arī uzlabo šo valstu iespējas gūt ekonomisko labumu no attiecībām ar Eiropas Savienības Vienoto tirgu. Ārvalstu investoriem samazinās investīciju izvietojuma riski un rodas jaunas uzņēmējdarbības iespējas.

Centrālāzijas reģionā Latvijas attīstības sadarbības fokuss ir vērsts uz tieslietu un iekšlietu sistēmu nostiprināšanu, jo tas nostiprina šo valstu robežu drošību. Šo valstu kaimiņos esošās Afganistānas drošības problēmas, īpaši starptautiskā terorisma klātbūtne un narkotiku nelegāla izplatīšana, rada nopietnus draudus šo Latvijas interesēm tik svarīgo valstu drošībai. Tādēļ attīstības sadarbībai ir jāorientējas uz jomām, kuras ir svarīgas Centrālāzijas reģiona drošībai, stabilitātei un ekonomikas izaugsmei.

Latvijas skats uz Eiropas Savienības ārpolitikas prioritātēm Eiropas Savienības nākamās budžeta perspektīvas kontekstā

2018. gadā Eiropas Komisija nāks klajā ar savu redzējumu par nākamo Eiropas Savienības budžetu laikam pēc 2020. gada. To ietekmēs dalībvalstu redzējums par Eiropas Savienības nākotni. Jāatzīmē, ka kopš iepriekšējā budžeta pieņemšanas Eiropas Savienība ir saskārusies ar jauniem izaicinājumiem drošības jomā, un tos ir radījuši augstā nelegālā migrācija un drošības vides pasliktināšanās Eiropas Savienības kaimiņu reģionos.

Latvija iestājas par principu, ka, piešķirot nepieciešamo finansējumu jaunajām Eiropas Savienības prioritātēm, tā apjoms ir jālīdzsvaro ar līdzšinējo prioritāšu finansējumu. Tas ir īpaši svarīgi tādēļ, ka mērķis – konverģence jeb nevienlīdzības samazināšana – starp Eiropas Savienības dalībvalstīm vēl nav sasniegts. Eiropas Savienības vienotā tirgus apstākļos no konverģences iegūst visas dalībvalstis – gan tās, kas ir *neto* maksātājas, gan tās, kuras no Eiropas Savienības budžeta saņem vairāk, kā iemaksā. Šādā veidā tiks veicināta Eiropas Savienības vienotība un efektivitāte. Konverģenci vecinās arī Eiropas Savienības projekta *Rail Baltica* un projektu programmu *Horizon 2020* un *Erasmus+* īstenošana.

Tai pašā laikā ir būtiski, ka Eiropas Savienības budžets pēc 2020. gada ir optimāls arī reformētās Eiropas Savienības attīstībai, jo attīstība nodrošina budžeta ieņēmumus, kas nepieciešami citām prioritātēm, tai skaitā konverģencei.

Jaunajā Eiropas Savienības budžetā pēc 2020. gada ir jāatrod efektīvs līdzsvars starp finansējumu reģionu attīstības izlīdzināšanai, Kopējai lauksaimniecības politikai un Eiropas Savienības jaunajiem izaicinājumiem, tai skaitā migrācijas risku mazināšanai un Eiropas Savienības drošības un aizsardzības mērķiem. *Brexit* un jaunie Eiropas Savienības izaicinājumi ir radījuši spiedienu samazināt Eiropas Savienības daudzgadu budžeta kopapjomu, kā arī mainīt finansējuma apjomu starp dažādām prioritātēm. Latvijas interesēs ir saglabāt nepieciešamo finansējumu attīstības izlīdzināšanai un Latvijas lauksaimniecībai, vienlaikus atbalstot pietiekamu finansējumu Eiropas Savienības jaunajām prioritātēm, kas raksturotu Eiropas Savienības spēju piemēroties un būt konkurētspējīgai 21. gadsimta realitātē. Nākamā Eiropas Savienības budžeta kopapjoms ir jā saglabā vismaz pašreizējā līmenī, saprotot, ka tas nozīmē atbildīgus Eiropas Savienības dalībvalstu lēmumus tā veidošanā.

Vienlaikus Latvijai ir svarīgi, lai Eiropas Savienības budžets būtu tāds, kas spēs nodrošināt pastāvīgu Eiropas Savienības ekonomisko izaugsmi. Eiropas Savienībai ir jānodrošina vienota attīstība, neatstājot atsevišķas dalībvalstis nekonkurētspējīgos apstākļos.

Eiroatlantiskās attiecības un Latvijas drošība

Latvijas drošība, salīdzinot ar drošību starpkaru posmā un laikā līdz Latvijas kļūšanai par Eiropas Savienības un NATO dalībvalsti, ir ievērojami pieaugusi. Eiropā ir notikusi pāreja no kontinenta, ko plosa lielvaru interešu pretrunu izraisīti kari, uz tādu kontinentu, kur dominē sadarbība un integrācija. Vienlaikus pastiprinātas bažas rada

Krievijas agresīvā ārpolitika. Pateicoties Eiroatlantiskajai sadarbībai, Eiropa ir daudz spējīgāka tikt galā ar tradicionāliem un jauniem drošības izaicinājumiem.

NATO spējas nodrošināt sabiedroto teritoriālo aizsardzību un Eiropas Savienības pozitīvā ietekme uz kontinenta politisko un ekonomisko stabilitāti ir Latvijas drošības pamatā. Ievērojams ir NATO sabiedroto ieguldījums Latvijas drošības un aizsardzības stiprināšanā ar sabiedroto kaujas grupu izvēršanu Baltijas valstu teritorijās, kas sekmē atturēšanu. Latvijas interesēs ir šīs klātbūtnes saglabāšana ilgtermiņā atbilstoši drošības situācijai Eiropā. Par Eiropas drošību ir jārūpējas pastāvīgi, un tas, kas Latvijas drošības jomā līdz šim ir sasniegts, ir jānosargā un jāstiprina. NATO aizsardzības spējas un sadarbības modelis, kurš Baltijas jūras reģionā ir izveidots pēc Krievijas agresijas pret Ukrainu, ir jā saglabā atbilstoši reģiona apdraudējuma līmenim.

Latvija ir ieinteresēta veicināt savstarpējo koordināciju drošības jomā deviņu Centrālās un Austrumeiropas valstu jeb Bukarestes devītnieka – Latvijas, Lietuvas, Igaunijas, Polijas, Rumānijas, Bulgārijas, Čehijas, Slovākijas un Ungārijas – starpā, nostiprinot kopējās NATO un Eiropas Savienības drošības intereses. Tā aptver sadarbību Eiropas Savienības kopējās drošības un aizsardzības politikā un hibrīdā apdraudējuma un kibernetiskās drošības jomā, kā arī koordināciju NATO, Eiropas Savienības un EDSO ietvaros.

Izaicinājumi Eiroatlantiskās telpas drošībai

Latvijas drošības interesēm labi kalpo pēc Otrā pasaules kara izveidotā globālās un Eiropas drošības arhitektūra – ANO, NATO, Eiropas Savienība, EDSO, Eiropas Padome, un tā būtu stiprināma. Atšķirībā no starpkaru laika, Baltijas jūras reģiona valstis ir attīstījušas spēcīgu reģionālo un divpusējo sadarbību. Latvijas interesēm īpaši kalpo sadarbība Baltijas valstu un Baltijas-Ziemeļvalstu formātos. Šīs ir valstis, kuras vieno ciešas savstarpējas ekonomiskas, politiskas un drošības intereses, kopīgs redzējums par Latvijai svarīgām Eiropas Savienības politikām un kopīgas vērtības.

Latvija sevi ir parādījusi kā uzticamu un atbildīgu partneri, kas sniedz ieguldījumu Eiropas un globālajai drošībai gan lēmumu izstrādes un pieņemšanas procesos, gan ar saviem resursiem piedaloties šo lēmumu īstenošanā. Latvijas karavīri līdzdarbojas NATO, Eiropas Savienības un ANO (Mali) operācijās. Savukārt civilie eksperti strādā Eiropas Savienības un EDSO misijās Ukrainā un Gruzijā, sniedzot ieguldījumu ietilgušo konfliktu pārtraukšanai un valsts pārvaldes reformēšanai.

Pat tad, ja šobrīd starptautiskā terorisma draudu līmenis Latvijā ir zems, Latvija no tā nav izolēta. Latvijai kā daļai no Eiropas Savienības un NATO ir pastāvīgi jākontrolē ar terorisma finansēšanu saistīti riski. Pieaug Latvijas iedzīvotāju starptautiskā mobilitāte, kas paaugstina iespēju, ka tie var ciest no terorisma aktivitātēm. Latvija ir ieinteresēta iesaistīties terorisma apkarošanā.

Kā to pierāda Ziemeļkorejas radītie drošības izaicinājumi, neviena no valstīm nav pietiekoši liela, spēcīga vai dabas šķēršļu izolēta, lai tiktu pilnībā no tiem pasargāta. Latvija, pieņemot lēmumu par nacionālo sankciju režīma noteikšanas kārtību, stiprināja sankcijas, ko ANO Drošības Padomes ir noteikusi pret Ziemeļkoreju.

Attiecības ar Krievijas Federāciju

Viens no Eiropas drošības situācijas pasliktināšanās galvenajiem iemesliem ir Krievijas izvēlētais konfrontācijas kurss ar Rietumiem. Sadarbības vietā priekšroka tiek dota destruktīvai rīcībai, tajā skaitā izraisot 2008. gada agresiju pret Gruziju, 2014. gada agresiju pret Ukrainu, īstenojot valstu suverenitātes un starptautiski atzīto robežu ignorēšanu. Krievijas politika Sīrijā ir padarījusi grūtāku iespēju rast konflikta noregulējumu. Krievija sistemātiski pielieto ekonomiskā protekcionisma politiku, kas apgrūtina ārvalstu, to skaitā Latvijas, uzņēmēju darbību.

Šobrīd nekas neliecina, ka Krievijas ārpolitikā varētu notikt pozitīvas izmaiņas. Tas nozīmē, ka Krievijas izvēlei par labu konfrontācijai un spriedzes uzturēšanai attiecībās ar Rietumiem ir ilgtermiņa raksturs.

Turpmākie soļi Latvijas aizsardzības nostiprināšanā ietvers pasākumus tādu spēju nostiprināšanā, kas potenciālam pretiniekam liedz īstenot liegumu NATO sabiedrotajiem piekļūt Baltijas valstu un Polijas telpai atbalsta sniegšanai uz sauszemes, gaisā un uz jūras. NATO īstenotā Baltijas gaisa telpas patrulēšanas operācija jāpārveido par NATO pretgaisa aizsardzības misiju un jānostiprina sabiedroto jūras spēku klātbūtne Baltijas jūrā.

Latvija ir ieinteresēta tādā dialogā ar Krieviju, kura pamatā ir Helsinku vienošanās 10 principu beznosacījumu ievērošana, nevis jaunu principu radīšana. Abpusēji izdevīga sadarbība ir divvirzienu kustība. Savās attiecībās ar Krieviju Latvija vadās no izpratnes, ka šīm attiecībām ir jābūt divu līdztiesīgu partneru attiecībām, un tādēļ šīs attiecības tiks veidotas, gan īstenojot dialogu, kur tas ir iespējams, gan iestājoties par Eiropas Savienības sankciju saglabāšanu pret Krieviju tik ilgi, cik ilgi Krievija nepildīs Minskas vienošanos.

Dialogs tiks īstenots jautājumos, kas skar praktiskus abu valstu sadarbības jautājumus. Vienlaikus Latvija konsekventi iestāsies par Krimas aneksijas neatzīšanas politikas ievērošanu, neatzīstot Krimā un Sevastopolē izsniegtās Krievijas Federācijas pases, turpinās atbalstīt Eiropas Savienības uzliktos ierobežojumus tirdzniecībai ar Krimu un Sevastopoli.

Transatlantiskās attiecības kā Eiroatlantiskās drošības pamats

Laikā, kad Eiropa un ASV saskaras ar jauniem izaicinājumiem drošībai, labklājībai un kopīgo vērtību sistēmai, Latvijas interesēs ir veicināt transatlantisko sadarbību un vienotību.

Šī mērķa īstenošanai Latvija vadās pēc nostājas, ka ne Eiropai, ne ASV nav alternatīvas transatlantiskajai sadarbībai. Šīs attiecības ir attīstāmas piecos galvenajos virzienos. Pirmkārt, Eiropas Savienības un Eiropas NATO dalībvalstīm ir jāpalielina finansējums aizsardzībai un labāk jākoordinē šo līdzekļu izlietojums. Otrkārt, ar NATO sabiedroto klātbūtnes palīdzību ir jāstiprina to NATO valstu, kuras atrodas tuvu Krievijai, aizsardzības spējas. Treškārt, ir jā saglabā Eiroatlantiskā vienotība jautājumā par sankciju režīmu pielietošanu, tostarp pret Krievijas agresiju Ukrainā. Ceturtkārt, ir jāuzlabo Eiropas Savienības dalībvalstu sadarbība un informācijas apmaiņa drošības dienestu starpā cīņai ar starptautisko terorismu. Piektkārt, ir

nekavējoties jāstiprina Eiropas Savienības un ASV sadarbība hibrīdā apdraudējuma samazināšanai.

Krievija Baltijas jūras reģionā nostiprina un paplašina savu militāro klātbūtni, maskējoties aiz apgalvojuma, ka tā esot atbilde uz NATO lēmumu pastiprināt NATO valstu – Baltijas valstu un Polijas – aizsardzību. NATO Velsas un Varšavas samitu lēmumiem kolektīvās aizsardzības stiprināšanai ir atturēšanas raksturs, un tie tika pieņemti pēc Krievijas agresijas pret Ukrainu. Līdz ar Kanādas un citu sabiedroto bruņoto spēku izvietošanu Latvijā tiek ievērojami stiprināta transatlantiskās sadarbības saite. Ir būtiski, ka šo misiju veic gan NATO Ziemeļamerikas, gan Eiropas valstu sabiedrotie, padarot to par unikālu misiju Alianses teritorijas aizsardzībai.

NATO ietvaros Latvija aktīvi iestājas par Alianses atvērto durvju politikas īstenošanu. Dalība NATO ir pieejama ikvienai Eiropas valstij, kas vēlas un spēj pildīt dalības NATO pienākumus un saistības. Šogad Aliansei pievienojās Melnkalne, palielinot gan Eiropas Balkānu reģiona, gan Eiroatlantisko drošību.

ASV militārā klātbūtne Baltijas jūras reģionā, papildus ievērojama finansējums 2018. gada Eiropas aizsardzības stiprināšanai un skaidrais prezidenta Donalda Trampa politiskais signāls Baltijas valstu un Centrāleiropas valstu drošībai, tostarp enerģētikas drošībai, un sadarbība kibernetikas jomā, kā arī pašreizējais aktīvais politiskais dialogs starp Vašingtonu un Rīgu liecina par mūsu attiecību dziļumu un stratēģisko raksturu. No savas puses Latvija pilda NATO Vašingtonas līguma saistības, ieguldot nepieciešamos līdzekļus nacionālo aizsardzības spēju attīstīšanā un piedaloties cīņā ar terorismu Irākā un Afganistānā.

Hibrīdais apdraudējums un sabiedrības noturība

Ārlietu ministrijas vadībā ir uzlabota cīņas ar hibrīdo apdraudējumu koordinācija nacionālā līmenī. Ir pilnveidota valsts stratēģiskās komunikācija. Latvijā pastāv viena no efektīvākajām kibernetikas sistēmām, kas tiek pastāvīgi uzlabota. Ārlietu ministrija, attīstot sadarbību NATO, ES un NB8 ietvaros, turpinās aktīvu darbu noturības stiprināšanai un hibrīdā apdraudējuma samazināšanai.

Mūsdienu sabiedrību arvien vairāk ietekmē iespējas, ko nodrošina digitālo tehnoloģiju, kibertelpas, automatizācijas, mākslīgā intelekta tehnoloģiju iespēju attīstība. Vienīgais veids, kā Latvija no šīs attīstības var iegūt, ir to akceptēt un būt atvērtai šīm pārmaiņām. Taču jaunajām tehnoloģijām un to pielietošanas videi ir jābūt lietotājiem drošai. Tādēļ ir svarīgi, ka kibertelpa tiek globāli regulēta veidā, kas nodrošina gan to lietotāju drošību, gan tiesības, ieskaitot vārda brīvību. Ir nepieciešams turpināt attīstīt starptautisko sadarbību, lai veicinātu atvērtas, brīvas un drošas kibertelpas attīstību. Esošie starptautisko tiesību mehānismi, kuri nosaka uzvedību citās dzīves jomās, ir piemērojami arī digitālajā vidē. Latvija iestāsies par tālāku starptautisko tiesību regulējuma kibertelpas jomā pilnveidošanu.

Latvija ir ieinteresēta veicināt Eiropas Savienības un NATO sadarbību hibrīdā apdraudējuma samazināšanā, tostarp Baltijas jūras reģionā. NATO un Eiropas Savienības iniciatīva izveidot Helsinkos Eiropas Izcilības centru cīņai ar hibrīdo apdraudējumu ir nozīmīgs un savlaicīgs solis. Latvija aktīvi līdzdarbojas centrā un atbalsta tā turpmāku attīstību. Centra darbība stiprinās Eiropas Savienības dalībvalstu

aizsardzību pret hibrīdo apdraudējumu, palīdzēs veidot valstu izpratni par šī apdraudējuma elementiem un ļaus attīstīt Eiropas Savienības un NATO kopīgu rīcību cīņai ar tiem.

Trešo valstu īstenotā propaganda apdraud Eiropas Savienības sadarbību ar Austrumu partnerības un Centrālāzijas valstīm. Tādēļ Latvijas prioritāte ir stiprināt instrumentus, kuri gan Eiropas Savienībā, gan starptautiski palīdz mazināt propagandas ietekmi. To vidū ir kritiskās domāšanas veicināšana sabiedrībā attiecībā uz mediju lietošanu, žurnālistikas kvalitātes celšana, propagandas melu izgaismošana Eiropas Savienības līmenī un stratēģiskās komunikācijas pilnveidošana.

Mūsdienās īpaši aktuāli kļūst apdraudējumi kibertelpā. No Latvijas datu un to pārvades tīklu drošības, kā arī no valsts un iedzīvotāju spējām izmantot mūsdienu tehnoloģijas, lielā mērā ir atkarīga gan iedzīvotāju personiskā drošība, gan Latvijas ekonomikas nākotne.

Pateicoties politisko prioritāšu noteikšanai un efektīvam Latvijas Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas institūcijas CERT darbam, Latvijā pastāv efektīva kibernetikas drošības sistēma. Tomēr ar nacionāliem centieniem vien šajā jomā ir par maz, jo kibernetikas uzlabošanai ir nepieciešama aktīva un mērķtiecīga starptautiskā sadarbība. Tā tiek attīstīta gan Eiropas Savienības ietvaros, gan starp Baltijas valstīm un Baltijas un Ziemeļvalstīm. Strauji nostiprinās Baltijas valstu un ASV sadarbība kibernetikas drošības jomā, kas ir unikāls un abām pusēm izdevīgs transatlantiskās sadarbības elements.

Latvijas drošība šobrīd tiek nodrošināta kvalitatīvi daudz augstākā līmenī kā jebkad agrāk Latvijas gadsimtu ilgajā vēsturē. Tai pašā laikā izaicinājumi Latvijas drošībai un interesēm pastāv. To skaitā ir pašreizējais Krievijas Federācijas īstenotais agresīvais ārpolitiskais kurss, starptautiskās sistēmas nestabilitāte, starptautiskais terorisms, kura klātbūtni redzam arī Baltijas jūras reģionā, un masu iznīcināšanas ieroču izplatīšanas un pielietošanas draudi.

Konkurētspējīga Latvijas ekonomika

Latvijas ārējās ekonomiskās politikas pamatā ir eksporta veicināšana un investīciju piesaiste.

Ārlietu dienesta uzdevums, aktīvi sadarbojoties ar nozaru ministrijām un uzņēmējdarbības asociācijām, ir, pirmkārt, palīdzēt Latvijas uzņēmumiem atrast eksporta iespējas Latvijai netradicionālos eksporta tirgos un, otrkārt, palīdzēt piesaistīt investīcijas, kas ceļ darba ražīgumu, stiprina zināšanu ekonomikas attīstību un paaugstina inovāciju spējas. Viens no Latvijas būtiskiem uzdevumiem ir Latvijas eksporta un uzņēmējdarbības veicināšana ASV un Kanādā, kā arī investīciju piesaiste no šīm valstīm Latvijas ekonomikā.

Datu pārvades tehnoloģiju dotās iespējas, cilvēku zināšanas un iemaņas mūsdienās ļauj valstīm savas tautsaimniecības izaugsmi balstīt uz citiem pamatprincipiem kā iepriekš. Savukārt Eiropas Savienības Vienotā tirgus mērogs un priekšrocības, kā arī jaunu tirgu apgūšana ļauj Latvijas uzņēmumiem paaugstināt konkurētspēju un mazināt atkarību no politiski manipulētiem tirgiem.

Baltijas-Ziemeļvalstu reģiona loma Latvijas ekonomikā

Latvijas ekonomikas izaugsmei svarīgākais reģionālais tirgus ir Baltijas – Ziemeļvalstu (NB) tirgus. Latvijas kopējais eksporta un importa apjoms uz pārējām Baltijas valstīm un Ziemeļvalstīm vairākkārt pārsniedz Latvijas tirdzniecību ar jebkuru citu reģionu vai valsti. Latvijas uzņēmumi uz Baltijas un Ziemeļvalstīm eksportē ap 45 procentiem savu eksportpreču, un šis apjoms pieaug.

Papildus tirdzniecībai NB reģiona valstis cieši saista integrēts finanšu sektors. Apmēram 40 procenti no ārvalstu tiešajām investīcijām Latvijā ir Ziemeļvalstu un pārējo divu Baltijas valstu izcelsme.

Baltijas un Ziemeļvalstis ir izveidojušas vienotu elektrības tirgu. Savukārt dabas gāzes tirgus atvēršana Latvijā un jaunu Eiropas Savienībā balstītu dabas gāzes infrastruktūras projektu attīstība Baltijas valstīs un Somijā stiprinās reģiona ekonomikas izaugsmi un enerģētisko drošību. Baltijas un Ziemeļvalstu reģions ir viens no vadošajiem Eiropas inovāciju un datu pārvades ekonomikas reģioniem. Tādēļ reģiona ekonomiskās integrācijas padziļināšana ir svarīgākais priekšnoteikums Latvijas tautsaimniecības ilgtermiņa izaugsmei.

2018. gadā Latvija sāks pildīt Baltijas jūras valstu padomes prezidējošās valsts pienākumus. Latvijai ir būtiski, ka šī organizācija īsteno Baltijas jūras reģiona valstīm nepieciešamus praktiskus projektus, stiprinot reģiona ilgtspēju, drošību un identitāti. Prezidentūras ietvaros Latvijas prioritātes būs cilvēktirdzniecības novēršana un organizētās noziedzības apkarošanu reģionā, Baltijas jūras reģiona kultūras mantojuma veidošana un saglabāšana, kā arī Latvija aktīvi līdzdarbosies vīzijas un stratēģijas izstrādē Baltijas jūras reģiona attīstībai.

Latvijas uzņēmējiem jaunie tirgi

Ārlietu ministrija aktīvi atbalsta uzņēmēju sadarbību ar Ķīnas Tautas Republiku, Japānu, Indiju, Korejas Republiku, Līča valstīm, Āfriku un Dienvidaustrumāziju.

Ir ievērojami augusi Latvijas pārtikas ražotāju aktivitāte Ķīnas tirgū. Produkcijas eksportam uz Ķīnu ir sertificēti 13 Latvijas piena un 33 zivsaimniecības uzņēmumi. Pateicoties kopīgam Ārlietu dienesta un Pārtikas un veterinārā dienesta darbam, noslēguma fāzē ir Latvijas medus produktu sertifikācijas process Ķīnā.

Viena no galvenajām nozarēm Latvijas sadarbības ietvaros ar Ķīnu ir tūrisms. Ārlietu ministrija aktīvi strādā pie tā, lai palielinātu Ķīnas tūristu skaitu Latvijā, piemēram, vienkāršojot tūrisma vīzu noformēšanas procesu. 2016. gadā Ķīnas tūristu skaits Latvijā ir pieaudzis par aptuveni 60 procentiem.

Latvija ir bijusi ļoti veiksmīga ārvalstu studentu piesaistīšanā Latvijas augstākajām mācību iestādēm. Īpaši sekmīga ir bijusi studentu piesaiste no Indijas. Indija ir viens no globālās tehnoloģiju attīstības epicentriem gan šobrīd, gan nākotnē. Latvijas interesēs ir stiprināt šo sadarbības jomu. Tādēļ Latvija arī turpmāk to aktīvi darīs, gan rīkojot studiju iespējām Latvijā veltītus seminārus, gan atbalstot iespēju izmantošanu, ko rada starp abu valstu augstskolām noslēgtie sadarbības līgumi.

Informācijas tehnoloģiju uzņēmumu atbalstam Ārlietu ministrija ir veicinājusi Latvijas IT uzņēmumu zināšanas par iespējām e-pārvaldības jomā divās Latīņamerikas valstīs, Čīlē un Kostarikā. Šim mērķim sadarbībā ar Eiropas Savienības Latīņamerikas fondu un Eiropas Savienības programmu *Elan Biz*, kas domāta Eiropas Savienības ekonomiskās sadarbības veicināšanai ar Latīņamerikas valstīm, tika izstrādāts pētījums, un ar tā rekomendācijām iepazīstināti Latvijas uzņēmumi.

Efektīvi darbojas Ķīnas un Centrālās un Austrumeiropas valstu sadarbība 16+1 formāta ietvaros. Šī sadarbība, ņemot vērā Latvijas dalības Eiropas Savienībā saistības, paver tiešu iespēju Latvijas politiskajam un ekonomiskajam dialogam ar Ķīnu. Paralēli šis formāts nodrošina lielisku uzņēmēju tikšanās iespēju. Latvija ir ieinteresēta attīstīt tranzīta kravu plūsmu uz un no Ķīnas, kā arī veicināt abpusēji izdevīgu tirdzniecību ar šo valsti. Latvijas ekonomiskā sadarbība ar Ķīnu veidojas sekmīgi. Ir ievērojami pieaudzis Latvijas eksporta apjoms. Kaut gan Latvijai joprojām saglabājas ārējās tirdzniecības ar Ķīnu deficīts, tomēr tā proporcija pēdējos gados ir ievērojami mainījies par labu Latvijas eksportam.

Latvijas dalība OECD

Latvijas labklājības pamats ir tās cilvēku izglītība, zināšanas un praktiskās iemaņas. Ārlietu dienesta uzdevums ir nodrošināt tautsaimniecības attīstībai labvēlīgu starptautisko vidi, kā arī palīdzēt Latvijai pārņemt labāko ārpus tās esošo ekonomikas politikas praksi.

Šajā kontekstā skatāma Latvijas dalība OECD. Latvija jau šobrīd izmanto iespēju novērtēt un salīdzināt savas rīcībpolitikas ar labāko praksi pasaules attīstītākajās valstīs. Latvijas prioritātes ir izmantot OECD ekspertīzi Latvijas veselības aprūpes un izglītības kvalitātes uzlabošanai, korupcijas samazināšanai, nodokļu iekasēšanas uzlabošanai un attīstības sadarbības nostiprināšanai. Balstoties uz OECD vadlīnijām, ir veikta pārvaldības reforma valsts kapitālsabiedrībās. Latvijas pievienošanās OECD Globālajam standartam uzlabo Valsts ieņēmumu dienesta spējas ierobežot ēnu ekonomikā iegūto līdzekļu noslēpšanu. Tas samazina arī bankas noslēpuma lomu Latvijā. Patērētāju aizsardzības jomā ir ieviesta jauna patērētāju individuālo strīdu ārpustiesas izskatīšanas kārtība. Ir ieviestas Konkurences novērtēšanas vadlīnijas valsts un pašvaldību iestādēm.

Tā kā attīstības sadarbība ir svarīgs ārpolitikas instruments, Latvija nākotnē vēlas pievienoties OECD Attīstības palīdzības komitejai, jo tas ļaus Latvijai pilnveidot šo starptautiskās sadarbības līdzekli.

Eiropas Savienības tirdzniecības līgumi ar trešajām valstīm

Starptautiskā tirdzniecība, brīva preču, pakalpojumu un darbaspēka plūsma Eiropas Savienības Vienotajā tirgū un Eiropas Savienības spējas iestāties par dalībvalstu tirdzniecības iespējām globāli ir veicinājušas un arī turpmāk veicinās Latvijas labklājību. Latvijas uzņēmumi ir ieinteresēti iesaistīties globālajās produktu ražošanas ķēdēs. Tas paver jaunas eksporta un transporta iespējas. Tādēļ ir svarīgi tos atbalstīt, veicinot jaunās paaudzes tirdzniecības līgumus ar trešajām valstīm, vienlaikus nodrošinot nodarbinātības standartu nemazināšanu. Šie līgumi ietver iespēju

nodrošināt visaugstāko iespējamo preču un pakalpojumu tirdzniecības un investīciju liberalizāciju, pieeju publiskajiem iepirkumiem un augstu intelektuālā īpašuma aizsardzību.

Jau šobrīd uzņēmumi gūst labumu no 25 spēkā esošiem Eiropas Savienības tirdzniecības nolīgumiem ar trešajām valstīm, tostarp, ar Kanādu, Korejas Republiku, Gruziju, Ukrainu u.c. Ir noslēgtas sarunas par Eiropas Savienības-Vjetnamas, Eiropas Savienības-Singapūras un Eiropas Savienības-Japānas tirdzniecības nolīgumiem. Latvija atbalsta Eiropas Savienības mērķi paplašināt šo sarakstu ar jauniem nozīmīgiem brīvās tirdzniecības līgumiem, tostarp noslēdzot brīvās tirdzniecības līgumu ar Mercosur bloka valstīm, Meksiku, Austrāliju un Jaunzēlandi.

Neraugoties uz ASV politikas izmaiņām brīvās tirdzniecības jomā, pārskatāmā nākotnē būtu jāatgriežas pie Eiropas Savienība un ASV brīvās tirdzniecības un investīciju līguma noslēgšanas. Šī ir viena no mūsu ārējās tirdzniecības prioritātēm gan Eiropas Savienībā, gan attiecībās ar ASV, un šāda vienošanās padziļinātu Eiropas Savienības un ASV attiecību stratēģisko dziļumu.

Daudzpusējās tirdzniecības sistēmas kontekstā redzams, ka valstīm joprojām ir liels izaicinājums vienoties par nozīmīgiem daudzpusējiem tirdzniecības jautājumu risinājumiem, ko apliecināja arī Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) 11. Ministru konferences Argentīnā rezultāti. Tomēr PTO joprojām saglabā centrālo lomu daudzpusējās tirdzniecības sistēmas uzturēšanā, un arī turpmāk aktīvi veicinās globālo tirdzniecību. Latvijas dalība PTO ir būtiska tāpēc, ka tas nodrošina labvēlīgus un paredzamus tirdzniecības nosacījumus ar tām valstīm, ar kurām Latvijai kā Eiropas Savienības dalībvalstij nav noslēgtu divpusējo tirdzniecības līgumu. Tā arī ļauj risināt nozīmīgus tirdzniecības strīdus (piemēram, starp Eiropas Savienību un Krieviju), kā arī kandidātvalstu iestāšanās procesos dod iespēju uzrunāt Latvijas uzņēmējiem būtiskus tirgus pieejas jautājumus (piemēram, sarunās ar Azerbaidžānu un Baltkrieviju).

Diasporas politika: tautieši ārvalstīs

Mūsdienu situācijā, kad ievērojama Latvijas valstspiederīgo daļa dzīvo ārpus Latvijas robežām, daudz plašākā mērā rodas nepieciešamība gan Latvijas valstij vērst savu uzmanību uz ārvalstīs dzīvojošajiem, gan diasporai veidot savu politisko aktivitāti un uzturēt interesi par Latvijas valsti. Lielu atbalsta potenciālu kopā veido gan diaspora, kas emigrējusi pirms Otrā pasaules kara un tā laikā, un viņu pēcteči, gan tā diasporas daļa, kas emigrējusi pēc Aukstā kara, un viņu pēcteči. Latvijas valstij ir interese saglabāt saikni ar savu diasporu.

Tādēļ diasporas politika tiek vērsta četros galvenajos virzienos: tautiešu politiskās un pilsoniskās līdzdalības Latvijā veicināšana; saiknes ar Latviju un latviskās identitātes saglabāšana; sadarbības ar diasporu spēcīgā ekonomiskā, zinātnē, izglītībā un kultūrā; kā arī ekonomiskās kopienas veicināšana. Latvijas interesēs ir izmantot diasporas intelektu un pieredzi valsts labā, iesaistot to ekonomiskās un politiskās aktivitātēs un veidojot vienotus ilgtermiņa mērķus sadarbībai ar diasporu. Īpaši svarīgs elements saiknes uzturēšanai ar Latviju ir konsulāro pakalpojumu nodrošināšana ārvalstīs dzīvojošajiem. Mūsu diaspora ir nācijas sastāvdaļa, kuras intereses ir gan jāuzklausa, gan tām ir demokrātiski jābūt pārstāvētām politikas

veidošanā, gan, līdzīgi kā *Brexit* sarunās, valstij ir jāiestājas par savas diasporas tiesībām.

Īpaši uzsveramas ir diasporas pašorganizēšanās spējas, kas ir sarežģīts un brīvprātīgs darbs, ko tūkstošiem Latvijas valstspiederīgo veic, tādējādi dodot savu ieguldījumu Latvijas valstij. Ekonomikas un inovāciju jomā PBLA bija izšķiroša loma, ierosinot un īstenojot Pasaules latviešu ekonomikas un inovācijas forumus, tostarp arī īpašu forumu jauniešiem, lai piesaistītu Latvijas tautsaimniecībai ārvalstīs dzīvojošus latviešu izcelsmes uzņēmējus. Pateicoties PBLA darbam, šajā pasaules mēroga tīklošanās pasākumā iesaistās arī Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera sadarbībā ar Latvijas valdību un partneru organizācijām. Šī tradīcija ir tikusi turpināta ar forumiem Londonā un Čikāgā, līdzdarbojoties LIAA, Latvijas vēstniecībām un goda konsuliem, kā arī reģionālajām diasporas organizācijām – ALA un ELA.

Dziesmu svētku tradīcija diasporā ir turpinājusies trijos kontinentos - Eiropā, Ziemeļamerikā un Austrālijā, tādējādi stiprinot gan pašorganizēšanās spējas, gan latviskās identitātes saglabāšanos un sadarbību kultūras jomā. Kultūras ministrijas programmas atbalsta ne tikai šos svētkus, bet arī diasporas kopu dalību simtgades Dziesmu svētkos, tādējādi veidojot un attīstot šīs tradīcijas pēctecību. Ārlietu ministrija atbalsta gan šo programmu turpināšanu, gan arī pati iespēju robežās turpinās atbalstīt pasākumus, kuri pierādījuši savu svarīgumu latviešu identitātes saglabāšanā.

Izglītības turpināšanas jomā pastāv vairāk nekā 100 latviešu skolu pasaulē, un to veidošanās no jauna ir galvenokārt iespējama, pateicoties nesen emigrējušo cilvēku kopienu pašiniciatīvai un spējai pašorganizēties. Vairāk nekā puse šādu skolu atrodas Eiropā, kas ir nesenās emigrācijas galvenās mērķa valstis.

Veicinot no valsts izbraukušo valstspiederīgo remigrāciju, jāņem vērā, ka šis process būs veiksmīgs vienīgi situācijā, ja valsts un pašvaldības spēš nodrošināt atgriezušos cilvēkus ar mājvietām, skolām un bērnudārziem. Tādējādi remigrācijas process ir lielā mērā atkarīgs no efektīvas un mērķtiecīgas sadarbības Izglītības un zinātnes ministrijas, Ekonomikas ministrijas un pašvaldību starpā.

Laikmetā, kam raksturīga pieaugoša iedzīvotāju mobilitāte un apmešanās uz dzīvi ārpus savas valsts robežām, Latvijas valsts ir ieinteresēta ar savu diasporu veidot skaidras un prognozējamās ilgtermiņa attiecības. Vislabāk to var paveikt, izstrādājot un pieņemot īpašu Latvijas diasporas likumu, kas noteiktu šīs sadarbības mērķus un uzdevumus, kā arī pušu tiesības un pienākumus. Tas būs noderīgs solis gan ārvalstīs dzīvošajai Latvijas diasporai, gan Latvijas valstij, jo nodrošinātu šo attiecību ilgtspēju. Diasporas likuma izstrādei un pieņemšanai ir jānotiek jau 2018. gadā.

Mūsdienās globalizācijas ietekmē mainās diasporas skaitliskais sastāvs dažādos pasaules reģionos, radot jaunus izaicinājumus ārlietu dienesta darbā. Tas viss tiks ņemts vērā, izstrādājot jauno diasporas politikas plānošanas dokumentu 2019.–2020. gadam, kurā tiek plānots noteikt, ka Ārlietu ministrija, ņemot vērā tās rīcībā esošo Latvijas diplomātisko un konsulāro pārstāvniecību tīklu, koordinē Latvijas starpinstitūciju darbu šajā dokumentā ietvertos mērķus, uzdevumus un projektu īstenošanai.

Noslēgums

Latvija iestājas par spēcīgu, vienotu un brīvu Eiropu, jo tā ir būtiska pastāvošās starptautiskās kārtības sastāvdaļa. Eiropa ir ne tikai Rietumu pasaules daļa, bet arī to vērtību un normu, kas palīdz uzturēt mieru un vairo labklājību pasaulē, sargātāja. Latvija uzsver NATO nozīmi gan nacionālās drošības jomā, gan stiprinot starptautisko drošību Eiropā un globāli. Latvija redz sevi kā aktīvu dalībnieci Eiropas Savienības integrācijas procesos un uzticamu transatlantiskās drošības partneri.

Tādēļ Latvijas ārpolitikas prioritātes ir vērstas uz Latvijas nacionālo interešu – drošības un iedzīvotāju labklājības - nostiprināšanu ārkārtīgi dinamiskajā starptautiskajā vidē. Sekojot pārmaiņām pasaulē, Latvija savā ārpolitikā saglabās nemainīgu to, kas kalpo Latvijas nacionālajām interesēm.

Ārlietu ministrija ārpolitikas mērķu definēšanā un tās īstenošanā nav viena - Latvijas ārpolitika tiek veidota, cieši sadarbojoties parlamentam, Valsts prezidentam, Ministru kabinetam, Ārlietu ministrijai un pilsoniskajai sabiedrībai. Šie sadarbības mehānismi ir tik plaši, ka Ārlietu ministrija nevar aizstāt konkrētas nozaru ministrijas, bet tā, īstenojot valsts ārpolitiku, var palīdzēt sasniegt nozaru izvirzītos mērķus un aktīvi līdzdarboties to īstenošanā.

Komunikācija ar Latvijas sabiedrību par Eiropas un ārlietu jautājumiem ziņojumā minēto izaicinājumu laikā ir nozīmīgāka nekā jebkad agrāk; tā ir neatņemama ārpolitikas veidošanas sastāvdaļa. Mūsdienu starptautisko attiecību raksturīga iezīme ir arvien redzamāka nevalstisko organizāciju iesaistīšanās, kas ietekmē gan starptautisko attiecību saturu, gan to īstenošanas veidu.

Sabiedrības izpratnei, atbalstam un iesaistei ir būtiska nozīme Latvijas ārpolitikā. Dialogs par ārpolitiku ar Latvijas pilsonisko sabiedrību, tai skaitā ar Latvijas jauniešu organizācijām - tās paaudzes pārstāvjiem, kam būs nākotnē jādzīvo valstī, ko šodien veidojam - nav tikai iespēja, bet gan nepieciešamība. Latvijas nevalstisko organizāciju rīcībā ir plaši starptautiskie kontakti un ekspertīze, kuru izmantošana Latvijai ir noderīga. Šī ekspertīze un zināšanas ir ļoti noderīgas arī Latvijas interesēm svarīgās partnervalstīs. Ārlietās aktīvo nevalstisko organizāciju viedoklis par visdažādākajām ārpolitikas tēmām ir svarīgs sabiedriskās domas veidošanas līdzeklis.

Dialogā rodas jaunas iespējas konkrētu ārpolitikas uzdevumu veikšanā, jo tiek piesaistītas nevalstisko organizāciju rīcībā esošās spējas, ekspertīze un pieredze visdažādākajās sabiedrības dzīves un starptautisko attiecību jomās. Tikai šādi mēs varam nodrošināt, ka Latvijas ārpolitika iet kopsolī ar laiku un Latvijas iedzīvotāju interesēm.

Ārlietu ministrs

Edgars Rinkēvičs